

Bene Zoltán

Heráti út

1.

Az utolérhetetlen, ragyogó város, a pazar palotákkal és fenséges mecsetekkel ékes, kertekkel és ligetekkel tagolt, csodálatos Herát karcsú minaretjeinek százai csiklandozzák az égen ringatózó hófehér felhőbárányok hasát, körös-körül gazdag gyümölcsösök és veteményesek fekszenek, utcáin töméntelen nép tolong, ajkukról perzsa, török, arab és mongol szavak csapatai úsznak a levegőben, hogy mondatokká összekapaszkodva becsússzanak a nyitott fülekbe. A csobogók és nyilvános kutak partján gyerekek hancúroznak, a mecsetek falához koldusok vetik a hátukat, gondoktól megsápadt szakállas ábrázatukat a nap meleg sugaraiban fürdetik hunyt szemmel. Az egyik téren aszkétaarcú dervis énekel éles fejhargon, a másikon nagyszakállú énekmondó az uralkodó szultánnak, a sánta Timur szépunokájának, Husszein Bajkarának tetteit beszéli el hosszú-hosszú versben, a harmadik téren – a közepén hófehér márványból emelt gyönyörűséges szökőkút áll – Nuzamuddin Mir Alisir, vagyis, ahogyan a költeményeit írta alá: Nevái gazeljeit szavalják a medreszék lelkes diákjai. Mert kiválóbbnál kiválóbb medreszék tucatjai várják a tanulni vágyó ifjakat Herátba, a bölcsesség és szépség fővárosába – olyanokat éppen, amilyen Murat, a türk fiú.

Murat Szamarkand városából indult Herátba. A samarkandi ősi korániskolákban a tudomány hanyatlását tapasztalva inkább a naksbandi szúfik tekkéjében hallgatott tanításokat, ám túlságosan rögzösnek és megfoghatatlannak érezte azt az utat, amelyet a naksbandi sejkek ajánlanak az igazhitűeknek, semhogy rá mert volna lépni. Nem érzett elég elhivatottságot magában ahhoz, hogy életét benső lelki tájain bolyongva élje le, folyvást az ismeretlent kutatva, kételkedve a valóságban, egyedüli bizonyosságként Allahnak valamiféle fölfoghatatlan lényegét fogadva el. Amikor idáig jutott magában és magával, egy sárga szakállú dervistől azt hallotta, Herát a tudományok és a művészetek utolérhetetlen fellegvára – ezért ragadott vándorbotot, s csakis ezért talpalt idáig. Tarisznyájában ajánlólevelét lapult az Ihlaszija egyik tiszteletre méltó mudarrisához, így hát a roppant városban, amely az ifjú türk szívéből első pillantásra kiszorította Szamarkandot, ezt a tiszteletre legméltóbb épületet kereste. Nem volt nehéz rátalálnia: bárkit kérdezett, útba tudta igazítani.

Az Ihlasziját maga Nuzamuddin Mir Alisir alapította és építtette. A költő, amíg élt, Husszein Bajkara szultán végtelen kegye folytán és önnön páratlan tehetsége révén magas méltóságokat viselt Khoraszánban. Husszein Bajkara évtizedek óta ült biztosan a trónon, a külső ellenségeket és ellene lázadó sarjait sorra leverte. Néhányan hittel hitték, soha nem lehet más az úr Herátban, csakis ő. Midőn Murat, áthaladva a Kipcsak-kapun, Herát falai közé lépett, a nagy szultán még dicsősége teljében uralkodott – Alisir emír azonban már öt éve halott volt. Ám az Ihlaszija tovább hirdette a költő szellemének fényességét, ápolta emlékét és kultuszát.

Murat fáradtan, porosan érkezett az iskola épületeihez. Kapkodva megmosakodott az egyik szépen faragott falikútnál, sietve föl is frissítette magát, mielőtt Musza mester, a mudarrisz felől tudakozódott. Nem kellett sokat kutakodnia, egy medresze-szolga azonnal a jeles férfiú elé vezette. Musza mester hajdan Alisir Nevái legbensőbb barátai közé tartozott, messzi földeket bejáró hírért nem pusztán tengernyi

tudományának, de legalább akkora mértékben ennek a barátságának köszönhette. Murat tudván tudta ezt, hiszen a szamarkandi Zaid sejh, akitől a turbánjába rejtett ajánló sorokat kapta, sokat mesélt azokról az időkről, amiket fiatalkorában Nuzamuddin Mir Alisir palotájában töltött – a tudós Muszával az oldalán. Költői versenyek, végelethetetlen sakkcsaták, hosszas eszmecserek az építészetéről és a kalligráfiáról, a hadművészetéről és a történeletről, a hatalom gyakorlásának módjairól és az ország felvirágoztatásának lehetőségeiről: leginkább ezzel múltatták az időt a szultán kegyeltjének megbecsült vendégei. Musza mester szeme, olvasván Zaid sejh levelét, könnybe lábadt a megidézett ifjúság kurta időre felsejülő virágokertjétől. Miután leeresztette arca elől a papirost, elérzékenyülve, boldogan fogadta tanítványai közé Muratot, megölelte és megáldotta, s mindjárt el is helyezte a medresze egyik lakócellájában, amely néhány napja üresen állt. Utána röviden elbeszélgetett vele, kikérdezte tanulmányai felől, s biztosította arról, hogy bölcsessége hatalmasra növekedhet az irányítása alatt. Ígéretet tett, hogy meg fogja tanítani mindenre, amit Allah jóvoltából hosszú esztendőknél magába gyűjtött, s ami nélkül az élet szegényesebb volna és csúnyább, holott a legszentebb kötelessége minden embernek az élet igazi szépségét, valódi csodáját tisztelni, kutatni és mindennél jobban szeretni, mert bármelyik teremtmény eme hárommal: a csodálattal, szeretettel és tudásszomjjal kerülhet a legközelebb a mindenség forrásához, Allahhoz...

Murat, bár Szamarkandból érkezett, valójában egy bokharai vallási alapítványnak köszönhette, hogy ifjúságának virágjában, alacsony származása és szegénysége ellenére egyik iskolából a másikba vándorolhat. Bokharában született, betelepült nomád törökök gyermekeként. Tehetsége hamar kitűnt, ezért először a helyi Miri Arab medreszébe ismerkedett a tudományokkal, majd csatlakozott egy Szamarkandba tartó karavánhoz. Bokhara egyik korábbi emírnének felesége tette hajdan ama nemes alapítványt, amely Muratot érdemesnek ítélte arra, hogy neves oktatási központokban mélyítse el tudását. Az évtizedek során kialakult szokás szerint az alapítvány Szamarkand, Merv és Herát néhány intézményébe küldte a legrátermettebb bokharai ifjakat. Murat rászolgált e kegyre. Jól ismerte a szokásokat és tudta a kötelességét: közvetlen azt követően, hogy bejelentkezett Musza mesterhez, végighallgatta beszédét és megválaszolta kérdéseit, a bokharai alapítvány heráti ügynökét kereste föl, karját összefonva mélyen meghajolt előtte és nevét bejegyeztette az alapítványi könyvekbe. Egyúttal átvette járandóságát is. Csak ezek után gondolt a pihenésre.

Késő délutánba hajlott az idő, midőn végre a lakócellájába húzódhatott, aludni néhány órát. Alighogy elszenderedett, valaki durván megböködte az oldalát. Kitérőlvén szeméből az álmat, egy forradásos képű férfit pillantott meg, amint fölé hajol, s rezzenéstelen arccal szemléli. Az idegen szótlatlan átnyújtott egy aprócska papírtkeresztet. Murat zavartan vette el, izgatottan simította ki. A finom selyempapírra rótt írásból megtudta, hogy bizonyos Barlasz Ahmet bég várja a palotájában még aznap este. Murat meg is ijedt, kissé meg is rendült a meghívástól. A sánta Timur maga is a Barlasz-nemzetségből származott, vendéglátója tehát Timur Lenk családjából való, ereiben a vad mongolok vére folyik, s nyilván több száz, ha nem több ezer harcosnak parancsol. Izgatottan készülődni kezdett, kérdésekkel ostromolta a forradásos képűt, ám az csak némán és megvetően meredt rá, alsó ajkát lebiggyesztette, kurtán biccentett, azzal távozott.

Szürkült az ég Herát fölött, amikor Murat elindult a béghez. A medresze egyik szolgája készséggel elvezette Barlasz Ahmet palotájához. Fejedelmi épület elé érkezett: csipkés oromzatok, gazdagon faragott kapuk, lágy ívű ablakok és a tetőket borító legdrágább mázas cserepek hirdették a bég gazdagságát. A falak mögött csodálatos rózsakert fogadta a látogatót. Koromfekete eunuch hajolt mélyre előtte, kivillantotta hófehér fogait, s egyenesen a fogadóterembe vezette. Miközben az eunuch nyomában lépkedett, megállapította magában, a nyitott oszlopsorok pompás növényi ornamentikájához hasonlóval sem Bokharában, sem Szamarkandban nem találkozott. Szeme és szíve képtelen volt betelni a látvánnyal.

Barlasz Ahmet bég magas, hízásnak indult férfiú volt, szemének enyhén ferde vágása utalt harcos

őseire. Gazdagon hímzett selyemkaftánt viselt, fején tornyosra tekert turbánt, melynek homlokrészén gyerekkölnyi zafir csillogott. Minden ujjára gyűrűt húzott, oldalára széles és görbe kardot kötött. Murat szamarkandi dervisektől hallotta, hogy a nyugaton terjeszkedő testvérek, a Bizáncot sikerrel megvívó oszmánli törökök kedvelik az ilyen formájú fegyvert. Mikor leborult vendéglátója előtt, s elmondta a szóvirágos köszöntő formulát, az cikkant át agyán, milyen nesztelenül hasítaná ez a kard a bőrét, az inait és a csontjait, ha a bég hirtelen támadt hóbortból lecsapná hajbókoló vendége fejét.

Barlasz Ahmet az ifjú szavai hallatán elégedetten hümmögött, szívélyesen helyel és – két gyereklány által – hűsítőkkal kínálta.

Murat félénken emelte szájához a szépen metszett üveg poharat, óvatosan kortyolt egyet, közben keze reszketését és szíve vad dobogását igyekezett csillapítani. Barlasz Ahmet elnézően mosolygott izgatottságán.

– Bokharai és szamarkandi barátaim jelezték jöttödet, ifjú Murat – szólt nyájasan a bég. – Órákig zengték elméd ékességeit és szavaid gyönyörökkel dúsan fűszerezett bölcsességét. Bokhara emírének vezíre is emlegetett egyik levelében: a jövődő legnagyobb tudósának nevezett. És én napok óta várom, hogy lássalak.

Murat kezének reszketése fölerősödött, a szíve úgy dübörgött, akár a megvadult szél a sziklás hegyfokok között. Ezek szerint sunyi tekintetek követték útján, jelentették minden lépését és valahány szót csak szólt, mind feljegyezték. Akkorát nyelt, hogy majd belészakadt a gigája, nyelvével megnedvesítette ajkait, fölemelkedett, hogy újra mélyen meghajoljon Barlasz Ahmet felé.

– Érdemtelen vagyok a dicséretekre, győzhetetlen bég! – sipította egy hang, amelyről nem hitte volna, hogy a sajátja, ha nem önnön torkából tör elő.

A nagyúr kurtán fölnevetett.

– Szerény vagy, s én kedvelem a szerény fiatalembereket! Al-Gazáli maga javasolja: összejöveteleken és üléseken légy szerény. És al-Gazáli nagy bölcs volt, Khoraszán legeszesebb férfijai közül való! Foglalj csak helyet, barátom, ülj vissza bátran!

Murat visszarogyott az ülőpárnára. A nagytekintélyű úr engedélye még éppen idejében hangzott el ahhoz, hogy megmenekedjen az összecsuklástól.

– Nem keversz össze valakivel, hatalmas bég? – kérdezte, mikor kicsit összeszedte magát.

– Ismertem Alisirt – beszélt könnyedén Barlasz Ahmet, mintha nem is hallotta volna a fiatalember okvetetlenkedő szavait. – A szultán és a nép egyaránt szerették. Igazságos embernek tartotta mindenki, magamat is beleértve. Mégis akadtak, akik életében nem szívlehtették, és halálában is gyalázzák sokan, különösen a díván tagjainak és a tudományok művelőinek soraiból, holott utóbbiak inkább a mesterüknek kellene, hogy vallják, hiszen, miként al-Bisztámi megmondta, akinek nincs mestere, azt az ördög vezeti. A díván urai az állam vezetésében gyakorolt mérhetetlen bölcsességére, a tudósok a tudásának beláthatatlan, tágas mezőire féltékenyek, jól tudom. A Próféta szakállára esküdjöznek többen, hogy Nevái rossz kormányzó, csapnivaló tanácsadó és ramaty verselő volt. Kárhoztatják, amiért járt utat a járatlanra cserélt: a nemes perzsa nyelv helyett műveletlen török anyanyelvünkön zengte dalait. Én azonban ügyet sem vetek ezekre az ebekre, Nevái gazlejeit mindennél többre tartom, államférfiúi tetteit magasztalom! Amióta ismerem kiváló költeményeit, azóta mérhetetlenül büszke vagyok őseim nyelvére, amely nyelv éppolyan nagyszerű, mint a perzsa.

Barlasz Ahmet barátságosan mosolygott Muratra, poharát is megemelte felé. Hosszasan fejtegette Nevái költészetének értékeit, fölsorolta mindazon tetteket, amelyeket az állam és a nép javára végzett, mesélt az Ihlaszija alapításának körülményeiről, az alapító céljairól, amely célokkal ő maga kezdettől fogva egyet ért, amelyeket ő maga mindig támogatott és nem is szűnik meg támogatni soha ezután.

– Kötelességemnek érzem, hogy tudtadra adjam mindazokat, amiket hallottál az imént – közölte végül. – Hogy ismerd meg a valódi Alisirt, az élő, hús-vér embert. Ebből majd erőt meríthetsz az előttünk álló nehéz időkben.

A bég résnyire húzta össze a szemét, Murat lélegzetvisszafojtva figyelte. Érezte, élete döntő pillanatához érkezett.

– Még a kegyes és dicső Husszein Bajkara szultán sem él örökké – folytatta Barlasz Ahmet –, s nem tudhatjuk, mi vár ránk, ha Allah úgy dönt, eleget élt már kedvelt fia, Khoraszán leghatalmasabb uralkodója. Bízunk abban, hogy ez a nap még távoli, de ostoba ember módjára ne higgyük, hogy soha nem érkezik el. Ha pedig a szultán vasakarátát már nem érzik, egyesek teret engednek majd parttalan gyűlöletüknek. Azokról beszélek, akiket Alisir akaratlanul is megalázott, pusztán azzal, hogy náluknál világosabban látta át az állam ügyes-bajos dolgait, s a fellelt bajokra valódi megoldásokat talált. Vagy említhetném azokat a fűzfapoétákat, akiknek műveiről lerántotta a leplet. Ezek az emlékeit is ezerszer meggyaláznák, ha tehetnék. Az emlékének legcsodálatosabb hordozója pedig nem más, mint az Ihlaszija. Ezért érik manapság is kritikák az intézményt és emiatt lesz majd kiteve még a mostaniaknál is komolyabb támadásoknak és förtelmesebb áskálódásnak, amikor árván marad a népünk. S mindezek dacára az Ihlaszijának mégis és mindenképpen fönny kell maradnia az idők végezetéig, hogy az igaz hit és a természet titkait fürkésze és eligazítsa a muszlimokat az élet bonyolult útvesztőjében! Te eszköz vagy ebben a nemes célért vívott küzdelemben, Murat! Eszköz Allah kezében. Őrzöd és gyarapítod majd a tudást, amely által Allah lényegét közelíthetjük. Ahogyan Alisir kán tette. Amiképpen Dzsálál ad-Din Rúmi fogalmaz: Minden porszemet könnyű fátyol takar. Ha felemeled, rejtett tűz sugárzik elő. Nos, ezt a rejtett tüzet kell keresned!

Murat szájtátva hallgatta Barlasz Ahmetet. Álmában sem gondolta volna, hogy egy híres és hatalmas, gazdag hadvezér ennyire jártas lehet a napi politikai viszonyok mellett a szúfi tanításban is. Szólni nem mert, tagjai bénán fityegtek.

– Ama elősugárzó tűz kutatásához ösztöndíjat ajánlok a számodra – hallotta a bég szavait. – Jó pénzekkel töltöm meg minden bizonnyal lapos és szegényes erszényedet, hogy ne legyen részed többé szűkölködésben és ne kelljen méltatlan munkákra pazarolnod erőidet, sebes haladásod a pallérozódás útján ne fogja vissza a megélhetés nyúga. Ezért hívtalak. Mostantól minden hónap első napján gyere el a házamba, hogy az egyik eunuchom leszámolja markodba az ezüstöket. Ezen kívül háromhavonta fel kell, hogy keress engem, számot adni tudásod gyarapodásáról és az Ihlaszija mindenféle apró-cseprő, ilyen-olyan eseményeiről. Ez a kívánságom, nagyreményű Murat, ennyi és nem több.

Murat hálásan rebegett köszönetet, örömtől ragyogó arccal hajbókolt, s csak sokkal később, az utcákon bolyongva ébredt rá, hogy Barlasz Ahmet voltaképpen közönséges kémnek akarja használni. Nyomban elillant belőle a vidámság és a büszkeség érzése. Ijedtében leült egy szökőkút peremére, arcát a tenyerébe temette. Próbálta összetereli széttartó gondolatait. Lázasan kutatott emlékezetében, hátha rálel egy árulkodó memóriafoszlányra, vagy képtörödékre, amely magyarázattal szolgálhat a bég vele kapcsolatos, módfelett hízelgő szavaira, bizalmas terveire, komoly elvárásaira. Elképzelése sem volt arról, vajon Bokhara emírének vezíre honnan szerzett tudomást róla, amint arról sem, kik lehetnek Barlasz Ahmet barátai a szülővárosában. Nem értette, kicsodák, miféle személyek kísérelték figyelemmel tanulmányait, előrehaladását? És vajon hogyan figyeltek föl rá? Talán a Miri Arab medresze valamelyik bölcse állhat a heráti nagyúr szolgálatában? Vagy valami...?

S akkor hirtelen szörnyű gyanú ébredt benne, s ahogyan pontról pontra végiggondolta a sejtelmet, egy csapásra lehullott a lepel, mindent megértett. Pár nappal azelőtt, hogy elhagyta Bokharát, egy másik ifjú is útnak indult, ugyanakkor az alapítványnak a kegyelméből, amelyik őt támogatta. Nála egy esztendővel idősebb volt és mindenki úgy vélekedett róla, maga a megtestesült bölcsesség, a tudományok betelhe-

tetlen tárháza, Allah napsugara, az igazhitűek reménysége. Azt a fiatalembert szintén Muratnak hívták. Amiképpen a türk ifjú, úgy ez a másik Murat is Szamarkandba vándorolt, ahol nem sokkal megérkezése után nyilvános vitában fölülkerekedett az ősi korániskola legnevesebb tanítóján, s a felbőszült tanulók talán meg is kövezték volna, ha a naksbandik nem menekítik tekkéjük falai közé. Mikor a türk Murat valamivel később három és fél hónapot töltött a szúfik között, találkozott is ezzel a másik Murattal: éppen átszellemült arccal ült egy sarokban, és a távoli Indiából érkezett, színes, ám rongyos ruhákba bújt férfiakat hallgatta, akiknek hosszan a szemébe nézni senki sem merészt, mert olyankor ijesztő képek költöztek az óvatlan ember elméjébe...

Muratot a felismerés a kétségbeesés szélére sodorta. Érezte, amint a lábai előtt, bármerre is lép, gödrök nyílnak, mélyükben fortyogó fekete massa kavarog, s mindent, ami a verembe hull, sietve elemész. Miként húzhatna ujjat Barlasz Ahmet béggel? Hogyan mondhatná a szemébe az igazságot: ó, jaj, nem rólam beszéltek neked, fényességes bég, nem én vagyok a bölcsesség letéteményese, Khoraszán jövődjé szellemi csillaga, hanem egy másik ifjú, aki a naksbandi szúfik között ragadt...! Nem, ezt semmiképpen nem árulhatja el. De mi lesz, ha egy napon beállít Herátba a másik Murat, és megszegyeníti tudásával, elméje élességével, szavai mézével? Mi lesz, ha játszva fölülmúlja az ő ismereteit, értelmét és mondatainak szépségét? Mi történik akkor, vajon mi? Szerencsésnek mondhatja majd magát, ha csak kilökik az Ihlaszijából, ha csak megverik, mint az elszemtelenedett kóbor kutyát, s nem csapják le a fejét egy éles pallossal... Murat szívébe beköltözött a rettegés. Nem találta a helyét Herát házai között, amelyek az éjjeli sötétségben mintha szelíden világítottak volna, akár a felhőruhába burkolózó Hold. Mint valami besurranó tolvaj, lopózott be az Ihlaszijába, szedte össze kevés holmiját a lakócellában, mélyet sóhajtván intett búcsút Nevái szellemének. A falak mentén osont az egyik kapu közelébe, hogy hajnalban, amikor nyílik, az első közt lépjen ki rajta, mintha csak a környékbéli mezőket kívánná szemügyre venni. Battyuja olyan kicsiny volt, nem szúrhatott szemet az álmos öröknek.

Úgy is cselekedett, ahogyan eltervezte. A fegyveres kapunállók éppen a csipát dörgölték a szemükből, amikor elhaladt előttük. Ügyet se vetettek rá. Murat megkönnyebbülten vágott neki a vidéknek. Gazdag mezők, gyümölcsösök, szántók terültek el Herát körül, sok apró falu bújt meg a város árnyékában, a parasztok szorgosak voltak, Husszein Bajkara békéje felvirágoztatta életüket, gazdaságukat. Így aztán, amikor a szultánnak meg kellett reguláznia egyik-másik fiát, a népnek eszébe sem ötlött a lázadó szultánfit támogatni, nem vágytak más úrra, nem kívántak új hatalmat maguk fölé. Elégedettek voltak a szultánjukkal. Legalábbis Muratnak ezt mondta mindenki Szamarkandban, és Herátban sem hallott egyebet, csak Husszein Bajkarát dicsőítő szavakat. Fanyalgást vagy gyűlölködést sosem.

Mikor úgy vélte, kellő távolságba ért a város falaitól, leült egy fa tövébe meghányi-vetni a jövődjé. Akárhogyan csűrte-csavarta a gondolatait, csak oda lyukadt ki mindig: legokosabb visszatérni Bokharába. Írnoknak, alsórendű tanítónak valahová befogadják bizonynyal, mégiscsak a szülővárosában bízhat az ember a leginkább.

Három napig koptatta a lábait, bokrokban aludt, tanyákon vásárolt kecsketejet ivott, bogyókat evett. A harmadik este egy karavánszerájhoz érkezett, s úgy vélte, itt az ideje, hogy törődött tagjait puha vánkoston nyújtóztassa ki. Előtte gazdagon bevacsorált a zajos és zsúfolt étkező helyiségben, jó zsíros báránysülttel tömte tele a hasát. Azon töprengett éppen, megkísértse-e a szerencsésjét, s kockáztasson egy kupa boritalt, amit a többi vendég derekasan fogyasztott, fityet hányva a Próféta parancsára, amikor az egyik sarokban ismerős arcot pillantott meg. Menten felismerte, kétsége sem lehetett felőle, ki az. Murat rémületében úgy érezte, életképpé merevedett a karavánszeráj. Nyilvánvalóan a másik Murat üldögélt nem messze tőle, egy szelet kenyér és egy bögre kecsketej társaságában. Aszkéta-arcán elégtelül kifejezés, ujjai rongyos kaftánját morzsolgatta, ajkai alig észrevehetően mozogtak. Murat torka összeszorult, a

bárányhús cigányútra szaladt. Ám kisvártatva, kínzó köhögés közepette, a szerencsecsillagát látta felkelni névrokona feje fölött. Sietősen befalta a maradék ételt, gyorsan fizetett a karavánszeráj tulajdonosának a vacsoraért, s közben egy rézpénzért megtudakolta azt is, a másik Murat vajon itt marad-e éjszakára. Az igenlő válasz hallatán végképp megnyugodott. Sebesen nyugovóra tért, fejét a rojtos vánkosra fektetve menten elaludt, de az első kakaszókor fürgén talpra is ugrott. Kisurrant a karavánszerájból, elhelyezkedett egy út menti fa odvában, ahonnan tisztán látta a vendégfogadó kapuját. Nem kellett sokáig várnia, hogy az első vendégek távozzanak. Köztük a másik Murat.

Kétség sem férhetett hozzá többé: Herát irányába folytatta útját.

Murat, a türk nesztelenül, mint az árnyék, követte. Mérföldeken keresztül osont a nyomában. Mikor a legmagasabbra hágott a nap, a másik Murat leheveredett egy magányos pálmafa tövébe, előkotort némi élelmet a batyujából, rágicsálni kezdte. Murat lélegzetvisszafojtva figyelte, ahogyan eszik. Szétnézett az úton: a déli melegben senki nem járt arra. Pontosán erre számított. Kibújt a kaftánjából, a földre ejtette a tarisznyáját, s óvatosan, nehogy zajt csapjon, a másik Murat mögé lopózott. Elszántan nyújtotta a nyaka felé a kezét. Csakhogy amaz egyszerre megfordult. Egy pillanatra mindketten megdermedtek: mintha víz tükréből visszavert képükkel találták volna magukat szembe. A következő szívdobbanásra Murat keze a másik Murat nyakára kulcsolódott, a másik Murat ujjai pedig a türk fiú csuklóját ragadták meg kétségbeesetten.

A madarak kisvártatva ijedten rebbentek föl az acsargó kiáltások hallatán. Olyasféle zajra riadtak, mint mikor süldő vadkanok esnek egymásnak. Idegesen kezdtek körözni a magányos pálmafa körül.

2.

Husszein Bajkara szultán uralkodásának utolsó évében egy Murat nevű ifjú tűnt ki a heráti Ihlaszija növendékei közül. Bokharai származású fiatalember volt, a hatalmas Barlasz Ahmet bég pártfogoltja. Sokan úgy gondolták, ő lehet a nagy Nevái méltó utóda, ám amikor a szultán elesett a Mahmud Sejbáni bokharai kán elleni hadjáratban, Murat gondolkodás nélkül a győztes hódító szolgálatába állott, és vele együtt tért vissza szülővárosába. Barlasz Ahmet béget a lova farkához köttette, úgy vonszolta Üzbegisztánig. Azt beszélik, a lovát engedte fürdeni az Oxus habjaiban, ám a béget nem. Barlasz Ahmet összeszorított szemhéjakkal sírt, Murat gúnyosan, kurtán nevetett. Mikor délcegen belovagolt Bokharába, a bég már nem volt egyéb, mint vérző húscafát, jóllehet még lélegzett. Egyesek úgy tudják, a kutyák elé vetették elgyötört porhüvelyét, mások szerint a Nap perzselő sugarai végezték el azt, amit a gyötrelmes utazás nem tudott. Murat nem törődött vele többé, tetemét nem földeltette el. Csakhamar Bokhara első tudósává vált, s maradt azután is, hogy Mahmud kánt a perzsák levágták a mervi csatában. Két évtizeden keresztül dült a trónviszály Bokharában, Murat azonban mindvégig szilárdan kitartott Mahmud fia, Ubajdalláh mellett. A medreszék és a mecsetek egész idő alatt a befolyása alatt állottak, így ő, az Ihlaszija egykori legkitűnőbb hallgatója irányította a lelkeket és a gondolatokat. A testvérharcok végeztével ő volt az az éles elméjű férfiú, aki fölvetette, hogy ezentúl ne pusztán a bokharai, de egyenesen az üzbég kán címet viselje Mahmud Sejbáni fia. Végül, nem sokkal ezután, elvonult egy szúfi tekkébe, és többé nem vett magához sem ételt, sem italt. Ubajdalláh férfikönnyeket sírt, mikor hírét vette halálának.

A kán kertjében viruló rózsák azonban attól a naptól pompázatosabban virítottak, mint valaha.